

tionem in regno tantum occidit fratres, aliosque principes; adeoque missæ sunt illæ litteræ anno nono vel decimo post raptum Eliæ: siquidem raptus Eliæ videtur contigisse anno decimo nono regni Josaphat; ut cum variis auctoribus docet et probat A Lapide in cap. II lib. IV Regum.

P. qualis fuerit morbus Joram, de quo γ . 15.

R. fuisse languorem uteri, seu continuum alvi profluvium. Morbus vero hic divinitus immissus est regi Joram in pœnam prævaricationis, tum propriæ, tum alienæ: imo alienæ potius quam propriæ, quia et ejus exemplo et factis pessimis ad idololatriam declinaverant subditi. Hoc autem occurrentibus temporibus compertum est sæpius, quod illi, qui malitia sua per errores, hæresim, etc., corruerunt alios, ipsi etiam in se corporaliter corrupti, vitam miseram ducant aliquo tempore atque infelicissime secundum corpus et animam moriantur, ut inter alios patuit in Ario, cui in pœnam corruptionis divinitus inflicta est corruptio viscerum.

CAPUT XXII.

Impio Joram succedit filius Ochozias, pariter impius, quem, uti et Joram regem Israel, occidit Jehu: occidente autem Athalia filios regis, servavit Josabeth Joam natu minimum.

QUÆSTIO UNICA. — QUOT ANNORUM FUERIT OCHOZIAS, CUM REGNARE COEPIT.

Gravissima est hæc difficultas, varieque inter interpretes agitata. Porro probabilior apparet inter cæteras sententia Cajetani, Bellarmini in manuscripta Concordia regum Israel et Juda (quam penes se habuisse testatur A Lapide in hoc caput), Tornielli, Saliani, Mariana, etc., prætendentium quod Ochozias tantummodo fuerit viginti duorum annorum, dum regnare coepit, adeoque quod hic, γ . 2, mendose dicatur cum fuisse quadraginta duorum annorum.

Prob. I. Quia IV Reg. VIII, 26, dicitur: *Viginti duorum annorum erat Ochozias cum regnare coepisset.* Item quidam codices græci hic loco *quadraginta duorum* habent *viginti duorum*, ut testatur Nobilius in notis ad versionem LXX editionis Sistine.

Prob. II. Quia capite citato lib. IV Reg., et hoc lib., cap. XXI, 20, dicitur de Joram: *Triginta duorum annorum fuit, cum regnare coepisset, et octo annis regnavit in Jerusalem.* Ex quo recte infertur quod mortuus sit Joram anno ætatis quadragesimo. Atqui mortuo Joram statim successit Ochozias; ergo hic in initio regni sui non potuit esse 42 annorum: alioquin fuisset duobus annis senior patre.

Prob. III. Quia, ut testatur A Lapide, hoc loco textus syriacus habet: *Viginti duorum annorum erat Ochozias.* Sic quoque habet uterque arabicus, scilicet antiochenus, sive montis Sinai, et alexandrinus, sive cophticus, uti mihi Romæ asseveravit illustrissimus dominus Sergius Risius maronita, archiepiscopus damascenus. Ita A Lapide.

Prob. IV. Quia supra, cap. XX, 51, dicitur de Josaphat: *Erat triginta quoque annorum, cum regnare co-*

pisset: viginti autem et quinque annis regnavit in Jerusalem. Ergo anno ætatis suæ sexagesimo mortuus est. Jam vero Joram non vixit nisi quinque annis post mortem patris sui, ut liquet ex Quæst. I cap. præced. Ergo Ochozias nepos, si in initio regni sui fuerit 42 annorum, ab avo suo Josaphat non distabat nisi 25 annis, quod non est credibile.

Prob. V. ex maximis et inextricabilibus difficultatibus, quæ in aliorum sententiis occurrunt, quas sententias per argumenta propositas refutare conabimur. Itaque

SOLVUNTUR ARGUMENTA. — Obj. I. Juxta auctorem Traditionum hebraicarum in lib. Paralip., Joram coepit regnare anno quidem ætatis suæ trigesimo secundo, sed cum patre suo Josaphat; et cum eo regnavit annis viginti, ac ipso tandem mortuo annis octo, qui octo tantum numerantur, quia illi soli pertinent ad chronologiæ supputationem, reliquis viginti inclusis in annis Josaphat. Unde Joram non anno quadragesimo ætatis suæ, sed anno sexagesimo mortuus est.

Deinde Ochozias IV Reg. VIII dicitur fuisse viginti duorum annorum, dum regnare coepit, quia ipse etiam cum patre Joram viginti annis regnavit; et ideo II Paralip. XXII dicitur fuisse quadraginta duorum annorum, dum scilicet solus regnare coepit. Sic ergo verificatur uterque textus: Ochozias erat viginti duorum annorum, quando regnare coepit cum patre, et post viginti annos, mortuo patre, solus regnavit, factus tunc quadraginta duorum annorum.

R. sententiam hanc non subsistere, 1. quia etiam dato quod Joram regnaverit octo annis post patrem Josaphat, sequitur inde quod Ochozias cum eodem Josaphat regnasset duodecim annis; sicque tres simul regnassent, Josaphat, Joram et Ochozias, quod est inauditum; 2. quia, ut Prob. IV dictum est, triginta quinque annorum erat Josaphat, cum regnare coepisset, et viginti quinque annis regnavit, adeoque mortuus est sexagenarius. Atqui Joram ad summum regnavit octo annis post patrem; ergo si etiam Joram moriens fuerit sexagenarius, natus est anno patris octavo: cum autem hoc rursus admitti nequeat, sequitur quod ista sententia nullo modo subsistat.

Nec dicat aliquis quod Josaphat habuerit plures quam sexaginta annos, dum mortuus est; quia præterquam quod hoc gratis fingatur, etiam manifeste repugnat Scripturæ, quæ, sicut supra vidimus, Josaphat non nisi sexaginta annos vitæ tribuit.

Obj. II. Melius asserere videntur Hebræi in Seder-Olam, cap. 17, et post illos Genebrardus ac Serarius, quod quadraginta duo anni hic computentur ab anno sexto Amri regis Israel, qui fuit abavus maternus Ochoziæ, cujus hic mores, et idola secutus est. Amri enim in urbe Samaria, a se condita, solus regnare coepit pacifice seu non contradicente regno Juda, anno sexto regni sui, regnavitque in ea postmodum adhuc sex annis, cui successit Achab, filius ejus, qui regnavit viginti duobus annis; deinde Ochozias, filius Achab, duobus annis, cui tandem succes-

sit Joram, alter filius Achab, per annos duodecim. Anno autem Joram regis Israel duodecimo coepit in Juda regnare Ochozias, filius Joram, regis Juda, eodemque anno cum Joram, rege Israel, a Jehu occisus est.

Adde jam 6 annos Amri, 22 Achab, 2 Ochoziæ, et 12 annos Joram regum Israel, invenies a pacifico regno Amri, usque ad initium regni Ochoziæ regis Juda annos 42. Porro sic facile conciliatur textus hic cum textu lib. IV Regum hoc modo: Revera viginti duorum annorum erat Ochozias, cum regnare coepisset, sed idem ille annus erat quadragesimus secundus a regno Amri pacifice obtento.

Confirmatur hæc sententia, 1. quia II Reg. XV dicitur Absalom rebellasse Davidi post quadraginta annos, certo non numerandos juxta ætatem suam, vel patris, sed a prima unctione Davidis; ergo etiam hic dici potest quod quadraginta duo anni Ochoziæ numerandi sint a tempore obtenti et pacifice possessi regni Israelis.

Confirmatur 2. quia supra, cap. XVI, bellum initum inter Asa et Baasa, fœdusque Asæ cum Syris non sunt facta anno trigesimo sexto regni Asæ, sed potius decimo sexto; anno autem trigesimo sexto primitus separati regni Juda a regno Israel. Atqui tamen textus videtur insinuare, prædicta contigisse anno trigesimo sexto Asæ regnantis: ergo quamvis hoc capite textus insinuare videatur quod Ochozias fuerit quadraginta duorum annorum, possunt tamen illi anni, ad salvandum textum Scripturæ, melius numerari a pacifica institutione regni Israelis.

R. Nego assumpt. Licet enim in hac sententia forsitan salvetur chronologia regum Israel, de qua tamen hic tractare nequaquam intendo, non tamen salvatur textus dicens: *Quadraginta duorum annorum erat Ochozias cum regnare coepisset*, quæ verba naturaliter cadunt in ætatem Ochoziæ, non autem regni Samariæ. Unde textus hebraicus clarissime dicit: *Filius quadraginta duorum annorum erat Ochozias cum regnare coepisset.*

Aliud est de textu lib. II Reg. in confirmatione prima citato, quia ibidem non dicitur quod Absalom esset quadraginta annorum, dum patri rebellare coepit, sed tantum habetur: *Post quadraginta annos*, etc. Unde vi textus non fit respectus ad ætatem Absalomi, sed fieri naturaliter potest ad æram davidicam. Textus quoque in confirmatione secunda citatus non agit de ætate Asæ, sed de anno trigesimo sexto regni Asæ; quod ad æram separati utriusque regni naturaliter referri potest, et propter rationes Quæst. I, cap. XVI, supra datas referri debet.

Deinde nihil ad Ochoziam regnum Samariæ, cum nec rex esset in eo, nec aliquid jus ad illud prætenderet, neque ex illo regno descenderet, utpote cum mater ejus Athalia nullum unquam jus ad illud haberet. Aliud autem erat in casu Absalomi et Asæ; quia primus ad æram davidicam tanquam filius pertinebat; Asa vero ad æram separati regni Juda et Israel, tanquam rex Juda.

Inst. Ochozias ex linea materna, cum regno Samariæ cognationem contraxerat, et etiamnum amicitiam colebat; ergo etiam tanquam filius, ex parte matris, ad æram regni Samariæ pertinebat.

R. neg. conseq. Quia equidem principaliter, seu ex linea paterna, ad solum regnum Juda pertinebat, adeoque ab æra regni sui propria anni ejus potius sunt computandi, quam ab æra aliena. Unde nunquam anni aliorum regum Juda a quavis alia æra computati fuerunt, licet amicitias cum extraneis aut etiam matrimonia contraxerint.

Obj. II. Oportet Scripturam a mendis, etiam accidentalibus, quantum possibile est, excusare. Atqui hoc videtur posse fieri in sententia Sanchez, et quorundam aliorum; ergo, etc.

Prob. min. Quia in eorum sententia, ut refert A Lapide, Joram cum patre Josaphat regnavit octo annis; et post mortem ejus annis viginti, sed infeliciter, utpote morbo insanabili ob peccata a Deo percussus; adeoque debuit illis viginti annis Ochozias filius pro patre ægro et rabido regnum administrare. Hi autem viginti anni includuntur in quadraginta duobus annis Ochoziæ, et sic uterque textus commode salvatur, hoc modo: Viginti duorum annorum erat Ochozias, dum regnare coepit cum patre, et quadraginta duorum annorum erat, dum regnare coepit solus.

R. neg. min., et ad probationem dico quod hæc sententia merito improbanda videatur.

1. Quia tam IV Reg. VIII quam hic Ochozias uno tantum anno regnasse dicitur, et in illo tamen supposito regnasset annis viginti et uno;

2. Quia cap. præced., γ . 19, de Joram dicitur: *Cumque diei succederet dies, et temporum spatia volverentur, duorum annorum expletus est circulus: et sic longa consumptus tabe... languore pariter, et vita caruit.* Ergo tantum duobus annis morbo sibi ab Elia prædicto laboravit Joram; adeoque non potuit Ochozias ratione istius morbi cum patre Joram regnasse annis viginti.

3. Refellitur hæc opinio: quia Joram, rex Juda, regnare coepit tempore Joram, regis Israel, et ante eundem regem Israel mortuus est.

Primum patet, quia anno quinto Joram filii Achab, regis Israel... regnavit Joram filius Josaphat rex Juda, IV Reg. VIII, 16. Alterum eruitur ex eodem loco, ubi γ . 24 mortuus narratur Joram rex Juda, et γ . 25 mox dicitur: *Anno duodecimo Joram filii Achab regis Israel regnavit Ochozias filius Joram regis Juda.* Jam vero Joram rex Israel, seu filius Achab, regnavit super Israel in Samaria anno decimo octavo Josaphat regis Juda, regnavitque annis duodecim. Ex quo sequitur Joram regem Israel mortuum esse septem vel octo annis post regem Josaphat, qui regnavit viginti quinque annis. Ergo male fingitur quod Joram rex Juda post mortem Josaphat patris sui viginti annis regnaverit cum filio suo Ochozia. Item anno duodecimo Joram filii Achab regnavit Ochozias rex Juda, et eodem anno duodecimo Jehu tetendit ar-

cum manu, et percussit Joram... qui statim corruit in curru suo, IV Reg. IX, 24. Atqui in eadem pugna Ochozias percussus et mortuus est, ut patet ibidem, y. 27; ergo ille ad summum vixit octo annis post avum Josaphat. Quomodo ergo viginti annis post hujus mortem cum patre Joram regnare potuisset?

4. Ab initio regni Achab regis Israel, usque ad mortem Joram filii ejus, et Ochozias regis Juda, ad summum inveniuntur anni triginta sex. Atqui Josaphat filium suum Joram tantum dedit Athaliae maritum post initium regni Achab; ergo non potuit Ochozias filius Joram regis Juda, dum mortuus est, esse quadraginta duorum annorum: cum pater ejus Joram a totidem annis non duxisset Athalam.

Prob. min. Cum esset Josaphat dives et inclytus multum, affinitate conjunctus est Achab, supra, cap. XVIII, 1. Atqui non erat dives et inclytus ante initium regni Achab; ergo, etc.

Prob. min. Tantum fuit dives et inclytus post aliquot annos obtenti regni. Atqui Achab quatuor annis jam regnabat in Israel, antequam Josaphat obtineret regnum Juda; ergo.

Prob. hæc minor: Achab, filius Amri, regnavit super Israel, anno trigesimo octavo Asa regis Juda, III Reg. XVI, 29. Ergo cum Asa regnaverit 41 annis, Achab quatuor annis ante Josaphat regnare incepit.

Consequentia hæc clarissime asseritur III Reg. XXII, 41, ubi dicitur: Josaphat vero filius Asa regnare cœperat super Judam anno quarto Achab, regis Israel.

Inter omnes filios Joram, Joachaz sive Ochozias minimus natu erat, ut habetur cap. præced., y. 17. Atqui non est verisimile quod Joram rex Juda natu minimum filium, prætermisissis senioribus, assumpserit regni socium per annos viginti; ergo clarum videtur quod Ochozias tantum regnare incepit anno undecimo, scilicet completo, Joram regis Israel, ut dicitur IV Reg. IX, 29, vel anno ejusdem duodecimo, nempe inchoato, ut habetur ibidem cap. VIII, 25.

Obj. IV. Omnia exemplaria tam hebraica quam latina hoc loco habent: Quadraginta duorum annorum erat Ochozias. Ergo, etc.

R. inde nihil sequi. Nam error quoad numerum hic facile potuit irrepere, præsertim in textu hebraico, deceptis ob affinitatem figuræ numerum exprimentis, amanuensibus. Unde existimat Tirinus, cap. XXIX Chronicæ sacri, quod pro *Gaph Beth*, id est viginti duo, positum fuerit *Men Beth*, id est quadraginta duo; nam hæ notæ in hebræo non multum sunt a se invicem dissimiles. Imo quamvis sine notis, seu numeris arithmetice anni illi expressi fuissent, facile loco *Esrim*, id est viginti, irrepere potuit *Arbaim*, id est quadraginta, ut reflectit A. Lapide.

Cæterum, cum Scriptura errorem hunc corrigat IV Reg. VIII, ubi tantum viginti duos annos allegat, et alia sint argumenta pro admittendo errore accidentali, nec solida solutio adduci possit ad conciliandam hanc antilogiam, dicendum videtur quod error irreperit in hoc caput lib. II Paralip.

Si quis petat cur error ille non sit correctus,

R. 1. quia multi sustinent non esse errorem, et alia via conantur salvare veritatem, et concordiam textuum Scripturæ sacræ; 2. quia non est omnino certum quod hic sit error; denique quia error ille nec ad fidem, nec ad mores pertinet.

Quamquam vero liceat interpretibus de similibus nævis inter se disputare cum reverentia et obedientia debita erga sedem apostolicam; correctionem tamen privato judicio attentare prorsus illicitum est, cum id soli romano pontifici sit relinquendum.

CAPUT XXIII.

Joiada pontifex Joam septennem in regem inungit; Athalam ejus aviam, quæ per sexennium tyrannice regnum usurpaverat; occidi jubet, Deique cultum restituit, et aras atque delubra Baal evertit.

QUÆSTIO UNICA. — AN JOIADA FUERIT SUMMUS PONTIFEX.

Putant aliqui cum Samerio, ipsum non fuisse summum pontificem, sed principem sacerdotum in tribu Juda, eorum scilicet qui dispersi erant per tribum Juda, forte causa idololatriæ, per Jezabelem et Athalam introductæ. Verum contra hos

R. et dico: Verisimilius est ipsum fuisse summum pontificem,

1. Quia cap. præced. y. 11 dicitur: *Josabeth autem... erat filia regis Joram, uxor Joiadæ pontificis*: item cap. seq., y. 11, Joiada vocatur *primus sacerdos*.

2. Quia IV Reg. XII inter ipsum, et alios sacerdotes distinguit Scriptura dicens y. 7: *Vocavitque rex Joas Joiadam pontificem et sacerdotes, etc.*

3. Ipse regem Joam regno restituit et regem inunxit: quod munus erat summi pontificis, nisi alius a Deo ad id extraordinarie deputaretur.

4. Mandata, quæ ipse dat hic sacerdotibus, levitis totique populo, in quo erant centuriones et principes, ut custodiant regem et templum, et eductam ex templo Athalam interficiant, pontificalem in eo ostendunt dignitatem.

5. Nomine regis minorennis pepigit fœdus cum Deo, et cum populo, adeoque videtur fuisse constitutus in dignitate, regali proxima. Hinc et filiam regis Joram uxorem obtinuerat, quæ non videtur fuisse danda sacerdoti, pontifice inferiori.

Obj. I. Joiada in catalogo summorum pontificum, nec I Paralip. VI, nec I Esdræ IX ponitur; ergo signum est quod non fuerit summus pontifex.

R. 1. neg. conseq. Quia Scriptura neutro loco pontifices omnes videtur recensere. Nam in istis catalogis non ponitur Urias, de quo tamen fit mentio IV Reg. XVI, 15: item nec Sobna, contra quem propheta Isaias cap. XXII, 15 et seq., quos tamen propterea negare non possumus fuisse summos pontifices. Unde

R. 2: Cum ex diversitate catalogorum constet diversos pontifices diversa habuisse nomina, dici potest quod Joiada varia nomina habuerit. Imo juxta S. Hieron. in cap. XXIII Matth. habuit hic Joiada nomen *Barachie*. Alii dicunt quod qui I Paralip. VI,

10, dicitur *Johanam*, verisimilius sit hic Joiada, cujus filius Azarias sit iste Zacharias, qui Matth. XXIII occisus legitur inter templum et altare.

Obj. II. Joiada ille, quem pontificem fuisse asserit S. Hieron. laudatur a justitia. Atqui Joiada, de quo hoc cap. agitur, aliqua attentavit justitiæ contraria; ergo, etc.

Probatur minor: 1. Permisit ut non tantum Joas, sed et nutrix ejus diu noctuque in templo permanerent; quod sine peccato fieri non potuit. 2. Incitavit levitas in reginam suam, eamque, ut ipse regnaret, inaugurato parvulo, jussit occidi. 3. Mandavit ut quisquis egredientem templo Athalam sequeretur, sive innocens sive nocens esset, occideretur.

R. neg. min. Ad primam probationem dico, quod propter necessitatem servandi vitam Joæ, eumque enutriendi, prohibitio divina, de non relinquendis in templo laicis nocte, non obligaverit.

Ad secundam dico quod Athalia non fuerit judaici regni domina, sed usurpatrix. Nec defuit in occidente jurisdictio. Cum enim summus pontifex esset Joiada, ageretque nomine regis, justam tulit mortis inferendæ sententiam, quam propriis etiam manibus ei justissime intulisset.

Ad tertiam dico quod quisquis Athalam fuisset secutus, illic fuisset reus læsæ majestatis, cujus interitum Athalia meditabatur; adeoque nemo innocens occisus fuisset.

CAPUT XXIV.

Joas vivente Joiada bonus ac pius, sarta tecta templi, injuria temporum ex parte collapsa, jubet instaurari; sed post mortem Joiadæ deserens Dei legem, direptis per Syros Juda, et Jerusalem, a propriis famulis occiditur.

QUÆSTIO UNICA. — AN PECCAVIT JOAS, PRIVANDO SACERDOTES ADMINISTRATIONE PECUNIE SANCTUARIO DEBITÆ; ITEM JUBENDO CONFICI GAZOPHYLACIUM.

Resp. et dico: In omnibus hic attentatis usque ad mortem Joiadæ, nullo modo deliquisse videtur Joas.

Prob. I. Quia hic y. 2, Joas fecit quod bonum est coram Domino cunctis diebus Joiadæ sacerdotis. Item IV Reg. XII, 2: *Fecit Joas rectum coram Domino cunctis diebus, quibus docuit eum Joiada sacerdos.*

Prob. II. Quia ibidem, per modum alicujus improperii, y. 5, mox subditur: *Verum tamen excelsa non abstulit*. Atqui hæc exceptio firmat regulam in oppositum; ergo in omnibus hic attentatis non peccavit.

Prob. II. Scriptura non vituperat hoc factum, sed potius approbat, Joamque ob id laudat, tanquam bonum reparandæ domus Domini zelatorem. Quinimo et ipsa consuetudo factum Joæ approbasse videtur: quia etiam tempore Christi pecuniam templi non conquirebant, nec penes se habebant sacerdotes et levitæ, sed mittebatur in gazophylacium, ut liquet Marci XII, 43, ubi Christus laudat pauperculam viduam duo minuta in illud mittentem.

Obj. I. Per Joam prohibiti sunt sacerdotes ultra

accipere pecuniam a populo, et instaurare sarta tecta domus, ut dicitur IV Reg. XII, 8. Atqui Exod. XXX a Domino commissum fuit sacerdotibus et levitis pecunias illas recipere; ergo non potuit eos rex isto jure privare.

R. disting. conseq. Non potuit eos isto jure privare, quandiu eas fideliter et diligenter administrabant; concedo: postquam infideliter et negligenter in illa administratione agebant, nego conseq. Enimvero nulla videtur ratio, cur ista prærogativa ob infidelitatem et negligentiam sacerdotes et levitæ privari non potuerint.

Porro de infidelitate eorum constat; quia pecunias aliquas receperant, et tamen usque ad vigesimum tertium annum regis Joas non instauraverunt sacerdotes sarta tecta templi; IV Reg. XII, 6. Patet quoque eorum negligentia; quia hanc Joas exprobrat Joiadæ hic y. 6 sequentibus verbis: *Quare tibi non fuit curæ, ut cogeres levitas inferre de Juda et Jerusalem pecuniam, quæ constituta est a Moyse servo Domini, ut inferret eam omnis multitudo Israel in tabernaculum testimonii?*

Potest etiam consequens distingui hoc modo: Non potuit eos rex privare isto jure per seipsum transire: non potuit per Joiadam pontificem; nego conseq. Porro rex prima fronte non invasit levitas, sed servato ordine juris, et salva summi pontificis auctoritate, hic y. 6, vocavit Joiadam, etc. Qui levitarum non valens infidelitatem perspectamque negligentiam excusare, vel regi suavit ut præciperet confici gazophylacium, vel saltem, si regis hæc fuerit propositio, eandem utpote justissimam, approbavit. Unde IV Reg. XII, 9 præparatum tulit Joiada gazophylacium.... et posuit illud juxta altare; quod certe, nequidem intuitu regis, fecisset ille constantissimus pontifex, qui 25 annis ante tanta fortitudine et prudentia ad ipsum Joam, adhuc parvulum, totum regnum reducerat, et a cujus ore nutuque Joas ipse pendebat.

Inst. Non possunt ecclesiastici invitari privari proventibus, qui sibi jure divino debentur, etiamsi eosdem, jubente rege, nolint applicare fabricæ templi, vel eos colligere negligant; ergo nec propter præfatam negligentiam potuere levitæ jure sibi a Deo concessio privari.

R. Neg. conseq. Nam in antecedenti agitur de proventibus qui jure divino ipsis beneficiatis sunt applicandi, et quidem intra terminos honestæ sustentationis; in consequenti vero agitur de pecuniis quæ non cedebant in usum levitarum, sed in usus tabernaculi testimonii; Exod. XXX, 16. Unde levitæ illius pecuniæ non erant domini, sed meri collectores et administratores.

Obj. II. Administratio pecuniæ ad sanctuarium pertinentis non poterat dari laicis. Atqui Joas videtur eam dedisse laicis, puta scribæ suo, etc. Ergo in aliquibus attentatis videtur deliquisse.

R. Neg. min. Quia pecuniam quæ ab offerentibus deferebatur ad gazophylacium, laici per seipsum non videntur in illud misisse, ut colligitur ex IV

Reg. XII, 9, ubi dicitur: *Mittebant in eo (gazophylacio) sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam quæ deferebatur ad templum Domini.* Deinde dum pecunia effundebatur et numerabatur, præsens quidem erat scriba regis ad omnem fraudem cavendam; sed eandem dederunt rex (non per seipsum, sed per eum quem primus sacerdos constituerat) et Joiada his qui præerant operibus domus Domini, ut dicitur hic $\dot{\gamma}$. 11 et 12. Unde prohibiti quidem sunt sacerdotes accipere pecuniam discurrendo per terram Juda, eamque colligendo; sed non sunt prohibiti eandem pecuniam ad ostium tabernaculi accipere, et ad commune depositum deferre, numerare, et in usum fabricæ expendere; adeoque jus eorum sufficienter salvatum est.

Obj. III. Joas equidem jurisdictionem exercuit in sacerdotes, privando eos parte officii ipsis commissi. Atqui illicitum est regibus jurisdictionem in sacerdotibus exercere; ergo in eo peccavit.

R. hoc non esse illicitum regibus, quando propter rationalem causam sit de consensu vel consilio summi pontificis, prout hic factum esse supra monstratum est.

Obj. IV. Joas non jussit in templum inferri vasa, quæ abstulerat, et in fanum Baal inferri jusserat Athalia; sed jussit confici nova; ergo faciendo superfluos istos sumptus, non utiliter expendit thesauros sanctuarii.

R. neg. conseq. Quia aliqua recipere non potuit, quæ in privatos usus converterat Athalia, vel in cultum Baal ita immutari jusserat, ut domui Domini jam essent inepta. Alia vero ipsi recipere non licuit; quia aurum et argentum, ex quibus facta fuerant idola, certissime erant comburenda, et perpetuæ abominacioni devovenda, ut præcipitur Deuter. VII.

CAPUT XXV.

Joas succedit filius Amasias, qui in initio regni fecit bonum in conspectu Domini; sed victoria de Idumæis reportata elatus, turpiter ad devictorum idololatriam deflexit.

QUESTIO PRIMA. — AN AMASIAS JUSTE OCCIDERIT INTERFECTORES PATRIS SUI.

Resp. affirmative. Nam ad justam occisionem tantum requiritur legitima potestas in occidente, et crimen morte dignum, atque probatum in occidendis. Atqui in rege Amasia erat potestas legitima, et crimen probatum in istis interfectores; ergo, etc.

Justitiam vero hujus facti insinuat Scriptura dicens $\dot{\gamma}$. 4: *Sed filios eorum non interfecit*, ne scilicet occidendo innocentes, in legem impingeret prohibentem Deuter. XXIV, ne pro patribus filii, paternæ iniquitatis non participes, occidantur. Ac proinde si hic fuisset periculum impingendi in legem, nec occidisset patres, cum de eo in initio regni dicitur hic $\dot{\gamma}$. 2: *Fecitque bonum in conspectu Domini.*

Obj. I. Verbis citatis mox additur: *Verumtamen non in corde perfecto.* Ergo quamvis dicitur fuisse bonus, potuit tamen in hoc facto fuisse injustus.

R. neg. conseq. Nam Scriptura *istud* minus perfectum non refundit in commissam aliquam injuriam, sed in minorem religionis zerum: ait enim IV Reg. XIV, 4: *Nisi hoc tantum quod excelsa non abstulit; adhuc enim populus immolabat in excelsis.* Præterea ibidem, $\dot{\gamma}$. 5, Scriptura dixerat: *Juxta omnia quæ fecit Joas pater suus, fecit.* Atqui Joas, dum erat bonus, neminem injuste occidit; ergo nec filius ejus Amasias occisores sui patris injuste præcepit jugulari.

Obj. II. Si illi interfectores Joæ fuissent rei mortis, potuissent et debuissent occidi ab initio regni Amasie. Atqui non occidit eos in initio regni sui, sed cum roboratum sibi videret imperium, ut dicitur hic $\dot{\gamma}$. 5; ergo, etc.

R. neg. maj. Nam quod eos in initio regni sui non occiderit, contigit defectu virium, vel sufficientis securitatis, non vero defectu legitimæ vel sufficientis potestatis. Unde ab initio quidem rei erant mortis; sed executionem hanc prudenter distulit Amasias, donec roboratum sibi videret imperium: quia occisores illi videntur fuisse viri non ignobiles, sed revera potentes; tum quia dicuntur surrexisse contra Joam in ultionem sanguinis filii Joiadæ sacerdotis, ut dicitur cap. præced., $\dot{\gamma}$. 25; tum quia accessum habuerunt ad lectum regis, ut patet ibidem; tum quia post tam atrox et nefarium scelus non aufugerunt. Potentiam igitur eorum in initio regni sui merito timere poterat Amasias, justamque vindictam tantisper differre.

Obj. III. Sacrilege et tyrannice Joas jussit lapidari Zachariam filium Joiadæ. Atqui in ultionem sanguinis hujus innocentis illi servi Joam occiderunt; ergo ultio hæc fuit justissima, ac proinde propter istam occisionem mortem non merebantur.

R. disting. conseq. Ergo ultio hæc fuit justissima ex parte Dei, volentis per eandem punire regem Joam, quia innocentem sacerdotem jusserat lapidari; concedo: ultio hæc fuit justissima ex parte eorum qui necem intulerunt regi; nego consequentiam. Ratio autem negatæ consequentiæ est quod interfectores Joæ non habuerint legitimam auctoritatem ipsum occidendi, quamvis revera reus esset mortis. Itaque in similibus casibus accurate discernenda sunt judicia Dei, et executiones hominum. Justo Dei judicio quis morti addici potest, cujus tamen executio non fit sine culpa maxima. Nam Deus per malos, jam ad nocendum paratos, et in executione peccantes, justissimam suam sæpe exequitur voluntatem.

Obj. IV. Interfectores illi scire poterant, ex imprecatione vel prædictione morientis Zachariæ cap. præced., $\dot{\gamma}$. 22: *Videat Dominus, et requirat*, quod Deus vellet occidi Joam in vindictam effusi sanguinis innocentis; ergo hanc voluntatem Dei exequendo non videntur facti in virtis rei.

R. Translato antecedente, neg. conseq. Quia istam equidem voluntatis suæ executionem Deus ipsis non demandaverat, adeoque auctoritatem occidendi regem non habebant. Sic quamvis Saul scire potuerit quod

propheticæ esset dictum ad Heli I Reg. II, 35: *Pars magna domus tuæ morietur, cum ad virilem ætatem venerit*, peccavit tamen occidendo sacerdotes posteros Heli, ibidem, cap. XXII: quia non habebat divinum mandatum exequendi id quod prædictum erat, sed privato affectu idipsum attentavit.

QUESTIO II. — AN AMASIAS VIXERIT QUINDECIM PRÆCISE ANNIS POST MORTEM JOÆ REGIS ISRAEL.

Resp. affirmative. Prob. I. Quia hic $\dot{\gamma}$. 25, et IV Reg. XIV, 17, dicitur: *Vixit autem Amasias, filius Joæ, rex Juda, postquam mortuus est Joas filius Joachaz, rex Israel, quindecim annis.*

Prob. II. Quia hic $\dot{\gamma}$. 1, et IV Reg. XIV, 2, dicitur: *Viginti quinque annorum erat (Amasias) cum regnare cepisset: et viginti novem annis regnavit in Jerusalem.* Et ibidem $\dot{\gamma}$. 1 dicitur: *In anno secundo Joas filii Joachaz regis Israel regnavit Amasias filius Joas regis Juda.* Atqui IV Reg. XIII, 10: *Regnavit Joas filius Joachaz super Israel in Samaria sexdecim annis.* Ergo regnavit Amasias rex Juda cum Joa rege Israel 14 annis. Jam vero totum regnum Amasie fuit 29 annorum, et consequenter post Joam regem Israel regnavit 15 annis.

Obj. I. In antiquis editionibus latinis, IV Reg. XIV, 17, post mortem Joæ tribuuntur Amasie viginti quinque anni.

R. fuisse errorem typographorum, cum hebræa, chaldæa et græca habeant: *Quindecim.* Unde et S. Hieron., qui Vetus Testamentum ex hebræo in latinum transtulit, primitus non nisi quindecim annos posuisse censendus est. Optime igitur correctum est per Clem. VIII quod ante in omnibus pene Vulgatæ libris legebatur: *Viginti quinque annis*, inquit R. P. Bukentop.

Inst. Similes errores non sunt admittendi, dum aliter apparentes antilogiæ possunt conciliari: atqui hoc videtur hic posse fieri; ergo.

Prob. min. Quia juxta Lyranum et alios Amasias fuit decem annis profugus in Lachis, antequam a servis suis occideretur; quibus additis viginti novem in Scriptura expressis, regnavit absolute annis triginta novem. Porro computando istos decem annos IV Reg. XIV, revera post mortem Joæ vixit Amasias viginti quinque annis: decem vero his omissis, recte hic dicitur post mortem Joæ vixisse tantum quindecim annis.

R. neg. min., et ad probationem dico, Glossam illam esse infundatam: 1. quia hebraicus et hodiernus latinus nequaquam variant; sed tum hic, tum IV Reg. XIV non nisi quindecim annos ponunt; 2. juxta lib. IV Reg., cap. XIV, 19: *Facta est contra eum (Amasiam) conjuratio in Jerusalem: at ille fugit in Lachis. Miseruntque post eum in Lachis, et interfecerunt eum ibi.* Jam vero illud verbum *miseruntque* significat quod immediate miserint, ut in similibus casibus fieri solet; ergo nulla veri specie dici potest quod Amasias fuerit decem annis profugus in Lachis, antequam a servis suis occideretur.

Obj. II. Anno vigesimo septimo Jeroboam regis Israel regnavit Azarias filius Amasie regis Juda, IV Reg. XV, 1. Atqui Jeroboam rex Israel regnavit post patrem suum Joam, qui juxta computum nostrum mortuus est anno Amasie decimo quarto; ergo ad minus vixit Amasias post mortem Joæ viginti sex annis.

Prob. conseq., quia inter Amasiam et Azariam nullus fuit medius; atqui Azarias cepit regnare anno 27 Jeroboam regis Israel; ergo Amasias usque ad eundem annum Jeroboami vixit, et consequenter vixit post mortem Joæ regis Israel 26 annis.

R. neg. conseq., et dico cum Cajetano, Saliano, A Lapide et aliis, annum hunc 27 Jeroboami computatum esse ab eo tempore quo Jeroboam regnare cepit cum suo patre Joa, 12 scilicet annis completis ante mortem patris; nam regni, quod ipse solus post patrem obtinuit, erat tantum annus 14 Jeroboami: quo eodem anno moriens Amasias, anno nempe regni sui 29, successorem reliquit Azariam filium. Mortuus est ergo Amasias anno 14 finiente, et inchoante 15 Jeroboami, qui patri Joas immediate successerat. Ratio hujus solutionis est, ne positus interregnis, de quibus non constat, correctioris chronologiæ series continua turbetur.

Obj. III. Anno trigesimo octavo Azariæ regis Juda, regnavit Zacharias filius Jeroboam super Israel in Samaria sex mensibus; IV Reg. XV, 8. Atqui illa non possunt conciliari cum responsione mox data; ergo.

Prob. min. juxta illum computum, moriente Amasia rege Juda, Jeroboam rex Israel tantum regnaverat annis 14. Atqui in toto tantum regnavit Jeroboam filius Joas regis Israel. .... quadraginta et uno anno; IV Reg. XIV, 25. Ergo debet esse mortuus sub annum Azariæ regis Juda vigesimum septimum: ex quo ulterius sequi videtur, juxta responsionem supra datam, quod Zacharias filius Jeroboam regis Israel regnare incepit anno vigesimo septimo Azariæ regis Juda, et non anno trigesimo octavo.

R. neg. ultimam sequelam: quia inter Jeroboam regem Israel et Zachariam filium ejus fuit interregnum undecim, aut undecim et medii annorum.

Ratio hujus asserti est quia vel junior erat mortuo patre Zacharias, vel potius quia mortuo Jeroboam omnia in præceptis ruebant: nam prædixerat Amos, cap. VII, 11: *In gladio morietur Jeroboam, et Israel captivus migrabit de terra sua.* Item cap. VIII, 2: *Venit finis super populum meum Israel.* Et iterum ibidem $\dot{\gamma}$. 12: *Commovetur a mari usque ad mare, et ab aquilone usque ad meridiem.*

Porro prophetiæ hujus veritatem immediate post Jeroboam docuit exitialis eventus, et misera sors regum Israel. Imprimis enim post inchoatum interregni annum duodecimum, IV Reg. XV, 8, Zacharias regnavit 6 mensibus, percussitque eum Sellum, et regnavit pro eo. Hic vero Sellum regnavit uno mense in Samaria, et interfecit eum Manahem, regnavitque pro eo, etc.

Interregno autem hoc supposito, omnia verifican-